

'De Zelfmoordenaar': dans van lijkenpikkers

*Arnhemse
courant
di 3 dec.
1985*

Toneelgroep WAK

(Door Harry van der Ploeg)

ARNHEM - Er zijn in dit land miljoenen mensen die bang zijn, maar nu ben ik voor niemand bang meer" zegt de werkloze kleinburger Semjon Semjonowitsj in 'De Zelfmoordenaar' van de Russische schrijver Nikolaj Erdman, waarvan Stalin in 1933 de opvoering verbood. Semjonowitsj heeft geen reden meer tot angst, want hij gaat zelfmoord plegen. Zijn gisteren door Toneelgroep WAK in de kleine zaal van de opgevoerde zwanezang toont hem als middelpunt van een banket dat sprekend op het Laatste Avondmaal lijkt.

In 'De Zelfmoordenaar' (regie: Rin Brants) vervullen alle apostelen echter een Judasrol: als lijkenpikkers hebben ze zich rond de suïcidant verzameld en iedereen hoopt van harte dat hij als martelaar voor hun belangen zal sterven. Het wachten is verder op de klok van twaalf uur, het moment waarop de kleine man een kogel door zijn mond zal jagen.

Wijnand Oosterhof speelt een prachtige hoofdrol in deze met gedegen cynisme gebrachte zwarte komedie. Tijdens het begin van 'De Zelfmoordenaar' ligt hij nog sjagrijnig naast zijn vrouw in bed te woelen, totdat een mengeling van depressie en genialiteit hem doet besluiten er een einde aan te maken. Vanaf dat moment is het gedaan met de kleurloosheid van zijn bestaan, want voor het eerst richt zijn omgeving alle aandacht op hem.

Semjonowitsjs motieven om zelfmoord te plegen veranderen voortdurend: eerst is het zijn werkloosheid, daarna een stukje leverworst, dan weer een tuba die hij niet kan bespelen. Tot zover is de held van deze satire nog zichzelf, maar dat

verandert als een lid van de intelligentsia langskomt. Hij raadt de ongelukkige dringend aan om de maatschappij de schuld van alles te geven, want een zelfmoord zonder politieke reden zou zonde zijn.

Kapers

In een hoog tempo verschijnen vervolgens meerdere kapers op de kust: een postbode, die de achterwerken van vrouwen niet met lust maar met dialectiek bekijkt, een priester die de zelfmoordenaar uitgebreid wil zalven en een acteur die wil dat Semjonowitsj voor de kunst sterft. Bovendien zijn er nog twee vrouwen die hem graag uit liefde voor hen zien sterven, om hun minnaar jaloers te maken.

Wat in eerste instantie nog een ab-

surd verhaal lijkt, krijgt stapje voor stapje steeds grimmiger trekken. Langzaam maakt WAK zonneklaar waarom het stuk door Stalins censuur verboden werd en de schrijver ervan verbannen: rond het slachtoffer, dat langzaam uitgroeit tot een metafoer van het volk waarvan politici profiteren, groeit een sfeer van opportunisme, verraad en schijnheilige ontferming.

Het acteerwerk hangt ondertussen soms wat in een vaccuüm, waardoor de aandacht iets verslapt, maar de uitpattingen van de lijkenpikkers (intelligent van muziek en zang voorzien) sleuren mij weer helemaal erbij. 'De Zelfmoordenaar' is zonder meer de moeite waard. Het stuk wordt vanavond herhaald in de kleine zaal van de Arnhemse schouwburg. Aanvang: 20.30 uur.